

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่อง การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ในการวิเคราะห์ความหมายจากตัวบท (text) ภาพถ่ายท่องเที่ยว ประกอบกับการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) ด้วยข้อคำถามแบบมีโครงสร้าง จากช่างภาพเชิงสุนทรียะ ช่างภาพอาชีพ และผู้ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพท่องเที่ยว ตลอดจนการเข้าร่วมสังเกต ในพื้นที่วิจัย (Field observation) รวมไปถึงการวิเคราะห์และตีความข้ามกลุ่ม (interplay) พร้อม ๆ กับการสังเกตดูปฏิกิริยาที่เกิดขึ้น จากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Source) และทุติยภูมิ (Secondary Source) ดังนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จึงทำการศึกษาทั้งในระดับการวิเคราะห์เนื้อหา/ตัวบท (Textual Analysis) ของภาพถ่ายท่องเที่ยว การวิเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรมของผู้ส่งสาร การอ่าน/รับรู้ความหมายจากผู้รับสาร ซึ่งมีรายละเอียดของระเบียบวิธีวิจัยดังต่อไปนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรที่จะวิเคราะห์ออกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ส่วนของผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสาร

ศึกษาจากกลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพ 4 กลุ่ม โดยใช้เกณฑ์เรื่อง “ทุนทางวัฒนธรรม” ที่แตกต่างกัน ทำให้ได้กลุ่มตัวอย่างซึ่งได้แก่ ช่างภาพอาชีพเชิงสุนทรียะ (aesthetic photographer), ช่างภาพอาชีพ, ผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะนักท่องเที่ยว (tourists), ผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพในฐานะเจ้าของพื้นที่ (host) หรือคนในท้องถิ่น

โดยเกณฑ์ที่นำมาใช้ในการจัดกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่ม เพื่อนำมาวิเคราะห์หารูปแบบการครอบงำและการต่อรองในเชิงอำนาจผ่านพื้นที่ของภาพถ่ายท่องเที่ยวนั้น จะใช้เกณฑ์ในการจัดคนทั้ง 4 กลุ่มด้วยเกณฑ์ 2 ข้อ คือ

1.1 เกณฑ์เรื่องความเป็นมืออาชีพ (Professional) กับ ไม่ได้เป็นมืออาชีพ (Non-Professional) ซึ่งจะทำให้ได้กลุ่มตัวแปร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มของช่างภาพอาชีพ (ช่างภาพอาชีพเชิงสุนทรียะและช่างภาพอาชีพ) กับ กลุ่มที่ไม่ใช่ช่างภาพอาชีพ (อันประกอบด้วย นักท่องเที่ยว และคนในพื้นที่/คนในท้องถิ่น)

1.2 เกณฑ์เรื่องของการเป็นนักท่องเที่ยว (Tourists) กับ การเป็นคนในพื้นที่/ท้องถิ่น (Hosts) ซึ่งจะทำให้ได้กลุ่มตัวแปร 2 กลุ่ม คือ กลุ่มคนที่เป็นนักท่องเที่ยวในฐานะคนนอก (ช่างภาพอาชีพ 2 กลุ่ม และนักท่องเที่ยวในฐานะคนนอก) กับ กลุ่มคนในพื้นที่/คนในท้องถิ่น ในฐานะคนใน

2. ส่วนของเนื้อหา/ตัวบท (text)

วิเคราะห์การประกอบสร้างความหมาย (Construction of meaning) ภาพถ่ายท่องเที่ยวประเภทวิหิตทัศน์ ที่มาจากการประกอบสร้างความหมายของกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกรณีศึกษา 4 กลุ่ม โดยเหตุผล/เกณฑ์ที่เลือกภาพถ่ายประเภทดังกล่าวนี้ เพื่อให้เกิดความตรงกันของในส่วน ของข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การวิจัย

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่าง

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นสงสาร/ผู้เข้าห้สสาร

การเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ทำหน้าที่ในการประกอบสร้างความหมายในภาพถ่ายท่องเที่ยว ครั้งนี้ ในขั้นแรกผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ ในเรื่อง “แหวดวง” (field) โดยแบ่ง กลุ่มตัวอย่างได้เป็น กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรียะ กลุ่มช่างภาพอาชีพ กลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะ นักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะคนในท้องถิ่น/เจ้าของพื้นที่ โดยเมื่อแบ่งกลุ่ม ตัวอย่างตามเกณฑ์ได้ครบทั้ง 4 แหวดวงแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการคัดเลือกกรณีศึกษา ด้วยวิธีการเลือก แบบเจาะจง (Purposive sampling) จากกลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 แหวดวงดังกล่าวอีกครั้งหนึ่ง เพื่อใช้เป็น ตัวแทนของผู้ที่ทำหน้าที่เข้าห้สสารในภาพถ่ายท่องเที่ยวดังรายชื่อที่ปรากฏ¹

วอ ช่างภาพเชิงสุนทรียะมือหนึ่งของโลก ประเภทภาพถ่ายท่องเที่ยวหนึ่งเดียวของ ประเทศไทย

เวฟ ช่างภาพอาชีพประจำกองบรรณาธิการนิตยสารประเภทท่องเที่ยวและสาระ ความรู้

โอ นักท่องเที่ยวที่มีใจรักด้านการถ่ายภาพ ที่ออกเดินทางท่องเที่ยวถ่ายภาพอย่าง น้อย 2 ครั้งต่อปี

ใจ คนมอญในพื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

¹ชื่อ และนามสกุลจริง ผู้วิจัยขอปกปิดเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะตามมาต่อ กลุ่มตัวอย่าง

รายชื่อของกลุ่มตัวอย่างในฐานะหน่วยของการวิเคราะห์ (unit of analysis) ที่ปรากฏข้างต้นนี้ แท้จริงแล้วก็คือ หน่วยการวิเคราะห์ที่เริ่มต้นจากการวิเคราะห์ในระดับปัจเจก ส่วนการเลือกกลุ่มตัวอย่างในส่วนที่เป็นผู้รับสาร/ผู้ถอดรหัสความหมาย ที่จะกล่าวถึงในลำดับถัด ๆ ไป นั้น จะเป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อขยาย/ยกระดับการวิเคราะห์ไปสู่ระดับสังคมในภายหลังนั่นเอง

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นเนื้อหา/ตัวบท (text)

การเลือกกลุ่มตัวอย่างภาพถ่ายท่องเที่ยวมาศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือก “ภาพถ่ายท่องเที่ยว” แบบเจาะจง (Purposive sampling) ตามแนวคิดเรื่อง “ภาพตัวแทน” ของ สจวร์ต ฮอลล์ ที่มองภาพถ่ายท่องเที่ยวว่า เป็นรูปแบบของภาษาที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากช่างภาพหรือผู้ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพ

วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้รับสาร/ผู้ถอดรหัสสาร/ผู้อ่านความหมายในฐานะผู้บริโภค

การเลือกกลุ่มตัวอย่างในฐานะของผู้รับสาร หรือผู้บริโภคความหมายจากภาพถ่ายท่องเที่ยวในงานวิจัยชิ้นนี้นั้น ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มของผู้รับสารโดยใช้หลักการเดียวกันกับการเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ส่งสารนั่นคือ ผู้วิจัยแบ่งกลุ่มตัวอย่างที่จะเข้ามาอ่าน/ตีความความหมายผ่านภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ได้รับการลงรหัสความหมายจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่าง ตามแนวคิดของ บูร์ดิเยอ ในเรื่อง “แวดง” (field) โดยแบ่งกลุ่มตัวอย่างในฐานะผู้บริโภคความหมายได้เป็น กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์ยะ กลุ่มช่างภาพอาชีพ กลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะนักท่องเที่ยว และกลุ่มผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะคนในพื้นที่/เจ้าของพื้นที่ดังรายชื่อต่อไปนี้ (ชื่อ และนามสกุลจริง ผู้วิจัยขอปกปิดเพื่อป้องกันความเสียหายที่อาจจะตามมาต่อกลุ่มตัวอย่าง)

กลุ่มช่างภาพเชิงสุนทรีย์ยะ

1. คุณพรชัย ช่างภาพผู้คร่ำหวอดในวงการถ่ายภาพมากกว่า 25 ปี
2. คุณวิสันต์ วิศวกรหนุ่มด้านปิโตรเลียม ผู้หลงใหลกับการถ่ายภาพ
3. คุณณัฐพงษ์ วิศวกรควบคุมเสียง ที่ทำงานอดิเรกด้านการถ่ายภาพ
4. คุณสุรินทร์ นักธุรกิจหนุ่มผู้หลงใหลในการถ่ายภาพเป็นชีวิตจิตใจ
5. คุณวรรณนัทน์ ช่างภาพรุ่นใหญ่ ที่กวาดรางวัลมาแล้วทั่วโลก

กลุ่มช่างภาพอาชีพ

1. คุณประเวช ช่างภาพประจำกองบรรณาธิการ นิตยสารชื่อดัง
2. คุณวิจิตร ช่างภาพผู้ชื่นชอบการออกเดินทางท่องเที่ยว
3. คุณวุฒิภรณ์ ช่างภาพอิสระที่หาเลี้ยงชีวิตด้วยการรับถ่ายภาพทุกประเภท
4. คุณบุญกิจ ช่างภาพหนุ่มอารมณ์ดีจากรั้วธรรมศาสตร์

กลุ่มนักท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพ (Tourist photographer)

1. คุณประอรพิชญ์ นักท่องเที่ยวแบบสะพายเป้ ผู้ชื่นชอบการถ่ายภาพ
2. คุณวีระชัย ผู้จัดการโครงการบริษัทเอกชนย่านพระราม 3
3. คุณวรลักษณ์ พนักงานบัญชี บริษัทเอกชนย่านปทุมวัน
4. คุณชลาลัย นักศึกษาฝึกงาน
5. คุณอภิรักษ์ หนุ่มเหนือพลัดถิ่นผู้เริ่มผันตัวเองมาสู่มือสมัครเล่นด้านการถ่ายภาพ
6. คุณเตชิต หนุ่มใต้ ประสานงานทั่วไป บริษัทโฆษณา
7. คุณรัตติกาล สาวเหนือที่เคยผ่านการเรียนด้านการถ่ายภาพ
8. คุณเจริญเนตร สาวใต้ผู้ชื่นชอบกับการเป็นแบบให้กับการถ่ายภาพ
9. คุณณฐมน สาวขอนแก่น ผู้รักการท่องเที่ยว
10. คุณสุรางค์ สาวมั่น รักการท่องเที่ยว

กลุ่มคนพื้นที่/คนในท้องถิ่น (Host)

1. คุณสมพงษ์ ช่างซ่อมเรือ แห่งอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
2. คุณปทุมเกสร อดีตนางงามมาศ แห่งอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี
3. คุณวิรัช คุณพ่อลูกอ่อน ผู้ชื่นชอบกีฬาฟุตบอล
4. คุณสมปา ผู้มักจะพกพากล้องถ่ายภาพติดตัวขณะออกเดินทางท่องเที่ยวเสมอ
5. คุณสายัณห์ หนุ่มมอญผู้มีใจรักในศิลปะการแสดง

ส่วนสถานที่ที่ใช้ในการถ่ายภาพท่องเที่ยวในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ภาพถ่ายวิวทิวทัศน์ของอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

1. แหล่งข้อมูลที่เป็นผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสาร

ศึกษาจากกรณีศึกษาที่เป็นตัวแทนของกลุ่มผู้ถ่ายภาพ 4 กลุ่ม คือ กรณีศึกษาที่เป็นช่างภาพอาชีพเชิงสุนทรีย์ กรณีศึกษาที่เป็นช่างภาพอาชีพ กรณีศึกษาที่เป็นนักท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ถ่ายภาพ (tourist photographer) กรณีศึกษาที่เป็นคนในพื้นที่/คนในท้องถิ่น (host) ที่ทำหน้าที่ถ่ายภาพ ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1.1 สัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ด้วยข้อคำถามปลายเปิดแบบมีโครงสร้าง จากกรณีศึกษาผู้ถ่ายภาพทั้ง 4 กรณี ตามวัตถุประสงค์และกรอบการวิจัยที่กำหนดไว้ ซึ่งมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเลือกบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์เชิงลึก เป็นบุคคลตามคุณสมบัติของกลุ่มเป้าหมายที่กำหนด ประสานงานและส่งจดหมายนัดขอสัมภาษณ์ (สำหรับช่างภาพเชิงสุนทรีย์ และช่างภาพอาชีพ) พร้อมแนบวัตถุประสงค์ สมมติฐาน ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ และแนวคำถาม

ขั้นตอนที่ 2 การเตรียมตัวสัมภาษณ์ ผู้วิจัยนัดหมายทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง หลังจากส่งจดหมายนัดล่วงหน้าไปแล้ว ไม่น้อยกว่า 3 วัน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ถูกสัมภาษณ์ได้มีโอกาสทบทวนความจำหรือจัดเตรียมข้อมูลส่วนที่เกี่ยวข้อง ในส่วนของผู้วิจัยจะทำการศึกษาข้อมูลบุคคลและองค์กรที่ช่างภาพและผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพทำงานอยู่ เพื่อไปประกอบการสัมภาษณ์ให้บรรยากาศในการสนทนาเป็นกันเองและมีคุณค่า

ขั้นตอนที่ 3 การสัมภาษณ์ เริ่มด้วยการขออนุญาตผู้ถูกสัมภาษณ์บันทึกเสียงและบันทึกใจความสำคัญลงในสมุดบันทึกพร้อมกันไปในขณะที่สนทนาทุกครั้ง โดยการสนทนาจะไม่กำหนดคำถามก่อนหน้า เพื่อให้การสนทนาเป็นไปอย่างลื่นไหล แต่จะเน้นให้ได้ข้อมูลที่ครอบคลุมในทุกประเด็นที่กำหนดไว้ โดยก่อนที่จะเริ่มการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยจะอธิบายวัตถุประสงค์ของงานวิจัย พร้อมพูดคุยซักถามแนะนำตัวเพื่อสร้างบรรยากาศของการสนทนาให้เกิดความเป็นกันเอง

ขั้นตอนที่ 4 การเรียบเรียงบันทึกข้อความ ผู้วิจัยเรียบเรียงข้อความจากบันทึกย่อขณะสัมภาษณ์พร้อมด้วยข้อมูลเสียงจากเครื่องบันทึกเสียงระบบดิจิทัล (mp3) และภาพถ่ายขณะสัมภาษณ์ไว้ในเครื่องคอมพิวเตอร์ในแต่ละครั้งให้เสร็จสิ้นภายใน 24 ชั่วโมง พร้อมทั้งทำเชิงอรรถเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์

ขั้นตอนที่ 5 การตรวจสอบความถูกต้อง ทำการตรวจสอบบันทึกข้อความกับเทปบันทึกข้อความเพื่อความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน แล้วส่งบันทึกให้บุคคลผู้ให้สัมภาษณ์หรือบุคคลที่ 3 ตรวจสอบความถูกต้องอีกครั้งหนึ่ง

1.2 ใช้วิธีสังเกต เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นถึงแนวคิดหรือความโน้มเอียงทางอุปนิสัย (habitus) ที่แสดงออกผ่านการแต่งกาย การเตรียมตัวก่อนการลงพื้นที่ท่องเที่ยวเพื่อการถ่ายภาพ การจับกล้อง การจัดระเบียบร่างกายในขณะที่ถ่ายภาพ การแสดงออกซึ่งสีหน้าและแววตาขณะการถ่ายภาพ รวมไปถึงกระบวนการหรือสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังจากการถ่ายภาพเสร็จสิ้นลง โดยในการสังเกตดังกล่าวผู้วิจัยใช้วิธีฝังตัวเพื่อสังเกตการณ์ตามสถานที่ท่องเที่ยวที่ผู้วิจัยได้เลือกไว้ ซึ่งได้แก่ พื้นที่ท่องเที่ยวอำเภอสังขละบุรี จังหวัดกาญจนบุรี จากกลุ่มตัวอย่างที่เป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพ (Tourist photographer) กลุ่มคนพื้นที่/คนในท้องถิ่น (host) ที่ทำหน้าที่ในการถ่ายภาพ โดยผู้วิจัยวางตัวในฐานะคนนอก โดยในการเข้าสู่สนามการวิจัย ผู้วิจัยจำเป็นต้องขออนุญาตกับเจ้าของ/คนในพื้นที่/กลุ่มตัวอย่าง อย่างเป็นทางการ โดยบอกถึงวัตถุประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้ให้เจ้าของ/คนในพื้นที่/กลุ่มตัวอย่างได้ทราบ และเมื่อทราบแล้ว ผู้วิจัยจึงทำการเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

1.3 ใช้การสัมภาษณ์ทางโทรศัพท์ ในสถานการณ์ที่กรณีศึกษาไม่สะดวกในการให้ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์ เช่น กรณีของช่างภาพอาชีพที่จะต้องเดินทางไปต่างจังหวัดอยู่เป็นประจำ

2. แหล่งข้อมูลที่เป็นเนื้อหา/ตัวบท (text)

ผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์การประกอบสร้างความหมาย (construction of meaning) ภายถ่ายวิถีชีวิตด้วยวิธีการวิเคราะห์เชิงบรรยายภาพถ่ายท่องเที่ยว ที่ถูกประกอบสร้างจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่าง ตามแนวคิดในเรื่องการถ่ายภาพ ทฤษฎีสัญวิทยา แนวคิดมายาคติ แนวคิดเรื่องอำนาจ ความรู้ กับการสร้างความจริง แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน และพร้อมกันนั้นภายหลังจากการวิเคราะห์เชิงบรรยายดังกล่าวเสร็จสิ้นลงแล้ว ผู้วิจัยจะได้ทดลองนำเอาภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ได้รับการลงรหัส (encode) ความหมายมาจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ ช่างภาพเชิงสุนทรียะ (วอ) ช่างภาพอาชีพ (เวฟ) นักท่องเที่ยว (โอ) และคนในพื้นที่ (ไอ้) นำมาเปรียบเทียบเพื่อชี้ให้เห็นถึงการครอบงำ การต่อรองในเชิงความหมายอีกครั้งหนึ่ง

ตัวอย่างแนวคำถาม ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ช่างภาพเชิงสุนทรียะ ช่างภาพอาชีพ ผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนเจ้าของพื้นที่ ดัดแปลงตามเกณฑ์การแบ่งทุนทั้ง 4 ชนิด ตามแนวคิดของบูร์ดิเยอ อันได้แก่ ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์ต่าง ๆ ดังนี้

คำถามในประเด็นที่เกี่ยวกับ การสะสมทุน การแปลงรูปทุน การสร้างความชอบธรรมให้กับทุน (ทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางวัฒนธรรม ทุนทางสังคม และทุนทางสัญลักษณ์)

ทุนทางเศรษฐกิจ

- อาชีพ/งานประจำของท่านคืออะไร
- รายได้ต่อเดือนที่ท่านได้รับ
- ท่านมีรายได้เสริมจากการทำอาชีพอื่นหรือไม่ รายได้เสริมดังกล่าวดีหรือไม่
ประมาณเท่าใด
 - ตามปกติท่านเดินทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ด้วยพาหนะชนิดใด รถยนต์ส่วนตัว/เรือ/รถโดยสารประจำทาง เหตุใดท่านจึงเลือกที่จะเดินทางด้วยพาหนะดังกล่าว (ด้วยราคาที่ประหยัดใช่หรือไม่ หรือเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทาง จะเสียค่าเดินทางเท่าไรก็ยอม เพื่อแลกกับความสะดวกสบายที่ได้รับ)
 - ครอบครัวของท่านมีธุรกิจส่วนตัวหรือไม่ ถ้ามี มีระบบจัดการเช่นไร ใครเป็นคนดูแลผลประโยชน์ รูปแบบการจัดการเป็นเช่นไร เป็นแบบกงสีหรือไม่ ผลประโยชน์ที่ได้นำไปใช้ทำอะไร เช่น เก็บไว้ต่อยอดทำธุรกิจต่อไป หรือว่าแบ่งสรรปันส่วนให้ลูกหลานหรือมรดกหมู่สมาชิกในครอบครัว
 - ท่านมีพี่น้องกี่คน
 - พี่น้องของท่านประกอบอาชีพใดบ้าง
 - ท่านมีความสนใจด้านการลงทุน เช่น ซื้อพันธบัตร ทำประกันชีวิต เล่นหุ้น ซื้อทอง เก็บกู้กำไร ฝากเงินกับสหกรณ์ออมทรัพย์อยู่บ้างหรือไม่ อย่างไร ถ้าเคยลงทุนด้านดังกล่าวท่านลงทุนไปประมาณเท่าใด
 - ในกรณีที่เป็นอย่างภาพ หากมีช่วงเวลารว่างจากการทำงานในที่ทำงาน ท่านมีกิจกรรมอื่นใดทำหรือไม่ อย่างไร
 - ปัจจุบันท่านพักอยู่ที่ไหน กับใคร เป็นบ้านส่วนตัวที่ซื้อเองหรือว่าเป็นรูปแบบใด
 - ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งท่านเดินทางด้วยวิธีใด พาหนะส่วนตัว หรือรถสาธารณะ เหตุใดท่านจึงเลือกที่จะเดินทางท่องเที่ยวด้วยพาหนะดังกล่าว (ด้วยราคาที่ประหยัดใช่หรือไม่ หรือเพื่อความสะดวกสบายในการเดินทาง จะเสียค่าเดินทางเท่าไรก็ยอม เพื่อแลกกับความสะดวกสบายที่ได้รับ)
 - อุปกรณ์ในการถ่ายภาพที่ท่านใช้อยู่ ยี่ห้ออะไร เหตุใดจึงเลือกใช้ยี่ห้อนี้ และพอจะบอกราคาของอุปกรณ์แต่ละชิ้น/ราคาอุปกรณ์โดยรวมอย่างคร่าว ๆ ได้หรือไม่
 - จำนวนอุปกรณ์ถ่ายภาพที่ท่าน/ครอบครัวท่านมีอยู่ในครอบครอง

- ในอนาคตอันใกล้นี้ท่านมีแนวโน้มที่จะซื้ออุปกรณ์ใดเพิ่มเติมหรือไม่ เพราะเหตุใด/ท่านมีหลักเกณฑ์ใดในการเลือกตัดสินใจซื้ออุปกรณ์ดังกล่าว
- ท่านมีคอมพิวเตอร์เป็นของตัวเองหรือไม่ เป็นโน้ตบุ๊กหรือพีซี ซื้อสำเร็จรูปหรือประกอบเอง ราคาเท่าไร และคอมพิวเตอร์ดังกล่าวเข้ามาเกี่ยวข้องกับชีวิตของท่านอย่างไร (ใช้มันทำอะไร)
- ท่านเดินทางท่องเที่ยวบ่อยหรือไม่ สถานที่ท่องเที่ยวใน/นอกประเทศที่ท่านชอบไปมากที่สุด คือ ที่ใด
- สถานที่ท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่ท่านชอบไปส่วนใหญ่เป็นสถานที่ท่องเที่ยวในหรือนอกประเทศ
- ค่าใช้จ่ายในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้งตกประมาณเท่าใด
- ใครเป็นผู้ออกค่าใช้จ่ายในการท่องเที่ยวแต่ละครั้ง
- ท่านคิดว่าการถ่ายภาพเป็นการสิ้นเปลืองหรือไม่ เพราะเหตุใด
- ในการเดินทางท่องเที่ยวแต่ละครั้ง ท่านพกอุปกรณ์/สิ่งใดติดตัวไปบ้าง

ทุนทางวัฒนธรรม

- ช่วยเล่าประวัติด้านการศึกษาย่างย่อ ๆ ท่านคิดว่าสถานศึกษาได้หล่อหลอมสิ่งใดให้กับท่านบ้าง
- ภายหลังจากที่ท่านจบการศึกษาและเข้าสู่ช่วงชีวิตการทำงานแล้ว ท่านยังคงติดต่อเพื่อนฝูงสมัยเป็นนักเรียน นิสิต นักศึกษาอยู่หรือไม่ เพื่อน ๆ ของท่านประกอบอาชีพใด
- หนังสือเล่มโปรดที่ท่านชอบอ่านคือหนังสือชนิดใด แนวไหน เหตุใดท่านจึงชอบอ่าน
- ท่านชอบสะสม/มีของสะสมหรือไม่ อะไรเป็นแรงบันดาลใจให้ท่านสะสมสิ่งของเหล่านั้น
- ท่านหาความรู้ด้านการถ่ายภาพจากที่ใด/จากแหล่งใด
- ในการถ่ายภาพแต่ละครั้งแนวคิด/อะไรเป็นแรงบันดาลใจที่ท่านใช้ในการถ่ายภาพ/การประกอบสร้างความหมายแต่ละครั้งคืออะไร
- ท่านมีภาพถ่าย/ผลงานของช่างภาพใดหรือไม่ที่ท่านมีความชื่นชอบ ชื่นชมเป็นพิเศษ
- รูปแบบ/สไตล์การถ่ายภาพของท่านเป็นแบบใด
- งานอดิเรกที่ท่านชื่นชอบคืออะไร

- กิจกรรมที่ท่านชื่นชอบและมักทำอยู่เสมอสม่ำเสมอ คือ กิจกรรมใด เพราะเหตุใด จึงเลือกทำกิจกรรมดังกล่าว

- สถานที่ท่องเที่ยวที่ท่านมีความประทับใจ และมักไปเป็นประจำสม่ำเสมอคือที่ใด
- ท่านมีเกณฑ์ในการเลือกสถานที่ท่องเที่ยวในแต่ละครั้งอย่างไร
- โดยปกติท่านเปิดรับสื่อประเภทใด เพราะเหตุใดจึงเลือกเปิดรับสื่อดังกล่าว
- ความถี่ในการเปิดรับสื่อข้างต้น

ทุนทางสังคม

- ท่านมีสังกัด/ชมรมที่ทำกิจกรรมร่วมกันหรือไม่ ชมรมดังกล่าวทำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งใด

- สถานที่พบปะสังสรรค์ คือ ที่ใด ประเภทไหน เหตุใดจึงเลือกสถานที่ดังกล่าว
- เพื่อนฝูง/คนที่ท่านรู้จักส่วนใหญ่ประกอบอาชีพใดกันบ้าง
- ท่านคิดว่าคนที่จะมาเป็นช่างภาพ/ถ่ายภาพได้นั้นต้องเรียนจบประมาณไหน/

เรียนถ่ายภาพจากที่ไหนหรือไม่อย่างไร

- ท่านเคยเข้าฝึกอบรมหลักสูตรถ่ายภาพเพิ่มเติมบ้างหรือไม่
- ท่านเป็นคนกรุงเทพฯ โดยกำเนิดหรือไม่ ในกรณีที่ใช่ ท่านมีเครือข่าย/คนรู้จักที่พำนักอยู่ต่างจังหวัดหรือไม่ และในกรณีที่ไม่ใช่ ท่านมีเครือข่าย/คนรู้จักที่พำนักอยู่ในกรุงเทพฯ หรือไม่

- นอกจากนั้นแล้วมีสมาชิกท่านใดในครอบครัวท่านที่ชื่นชอบและรักการถ่ายภาพ

ทุนทางสัญลักษณ์

- ผลงานภาพถ่ายของท่านเคยตีพิมพ์ลงในสื่อหรือไหม
- สื่อที่ตีพิมพ์ผลงานของท่านคือสื่อชนิดใด
- ท่านเคยส่งรูปเข้าประกวดหรือไม่ เหตุผลใดที่ทำให้ท่านตัดสินใจส่ง/ไม่ส่งภาพ

เข้าประกวด

- รางวัลด้านการถ่ายภาพที่ท่านเคยได้รับ
- ท่านเคยไปบรรยาย/ได้รับเชิญให้ไปบรรยายนอกสถานที่หรือไม่ ท่านมีความสุขกับการได้ทำหน้าที่ดังกล่าวหรือไม่ เพราะเหตุใด

- สถานที่/สถาบันที่ท่านเคยได้รับเชิญให้ไปอบรมหรือบรรยายคือสถานที่ใด ท่านมีเกณฑ์ในการพิจารณาที่จะรับหรือไม่รับบรรยายตามสถานที่ต่าง ๆ หรือไม่อย่างไร

ตัวอย่างแนวคำถาม ที่ใช้ในการสัมภาษณ์ช่างภาพอาชีพ ผู้ทำหน้าที่ถ่ายภาพในฐานะนักท่องเที่ยว และกลุ่มคนเจ้าของพื้นที่ ภายหลังจากที่ได้มีการแลกเปลี่ยนภาพถ่าย (interplay) กันดู

- ดูภาพเหล่านี้แล้วรู้สึกยังไง
- เข้าใจความหมายในภาพถ่ายที่ถูกถ่ายมานี้ยังไง
- ถ้าให้ถ่ายภาพท่องเที่ยวอีกครั้งคิดว่าจะถ่ายแบบไหน (ยังถ่ายแบบเดิมตาม

แบบฉบับของตนเองหรือไม่ อย่างไร)

- แนวคิดในการถ่ายภาพแต่ละครั้งส่วนใหญ่ได้มาจากที่ใด
- คุณคิดว่า การถ่ายภาพท่องเที่ยวมีหลักการอย่างไร
- คุณคิดว่าหลักการถ่ายภาพท่องเที่ยวที่ดีเป็นอย่างไร
- ดูภาพที่ตัวเองถ่ายเทียบกับภาพของคนอื่นแล้วรู้สึกอย่างไร

3. แหล่งข้อมูลที่เป็นผู้รับสาร/ผู้บริโภคในฐานะผู้อ่านรหัสความหมาย

ภายหลังการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลที่เป็นเนื้อหา/ตัวบท (text) ภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่างในฐานะของผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสารครบทั้ง 4 กรณีแล้ว ผู้วิจัยได้ทดลองนำภาพถ่ายท่องเที่ยวที่เกิดจากการประกอบสร้างความหมายของกรณีศึกษาทั้ง 4 ดังกล่าวมาวิเคราะห์และตีความข้ามกลุ่ม (interplay) พร้อม ๆ กับการสังเกตปฏิบัติการที่เกิดขึ้น บวกเข้ากับการสอดแทรกข้อคำถามในขณะการสนทนากลุ่ม (group interview) ถึงข้อคิดเห็น ความรู้สึก ข้อเสนอแนะในด้านต่าง ๆ ที่มีต่อภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นจากกรณีศึกษาดังกล่าว ภายหลังจากที่ได้ดูภาพถ่ายท่องเที่ยวเหล่านั้น เพื่อที่จะวัดและชี้ให้เห็นถึง

- ชุดรหัส (code) ความหมายที่ถูกประกอบสร้างในภาพถ่ายท่องเที่ยวจากกรณีศึกษาทั้ง 4 ตัวอย่าง

- การครอบงำเชิงอำนาจจากทุนทางวัฒนธรรมของกลุ่มผู้ถ่ายภาพกลุ่มต่าง ๆ
- การต่อรองในเชิงความหมาย (struggle of meaning) จากกลุ่มผู้ถ่ายภาพใน

แวดวงต่าง ๆ อันได้แก่ แวดวงช่างภาพเชิงสุนทรียะ แวดวงช่างภาพอาชีพ แวดวงนักท่องเที่ยว และแวดวงของคนในพื้นที่ที่มีทุนทางวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

- งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสาร การท่องเที่ยว และการถ่ายภาพ โดยการรวบรวมงานวิจัยจากสถาบันการศึกษาต่าง ๆ แล้วทำการวิเคราะห์ โดยการตีความ (Interpretative) เพื่อวิเคราะห์หาแนวโน้มงานวิจัยเกี่ยวกับหัวข้อการศึกษาในครั้งนี้
- หนังสือตำราทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยครั้งนี้
- ทบทวนวรรณกรรมตลอดจนทฤษฎีต่าง ๆ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดและแนวทางในการศึกษาวิจัย
- ห้องสมุดของสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ได้แก่
 - ห้องสมุดปริทัศน์มยงค์ และ ห้องสมุดคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์
 - ห้องสมุดคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - สถาบันวิทยบริการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
 - ห้องสมุดศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร ตลิ่งชัน กรุงเทพฯ

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

1. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในส่วนที่เป็นเนื้อหา/ตัวบท (text) ได้แก่ กล้องถ่ายภาพทั้งในระบบฟิล์ม และกล้องถ่ายภาพในระบบดิจิทัล รวมถึงตัวผู้วิจัยในฐานะเครื่องมือที่สำคัญในการวิจัยเชิงคุณภาพ
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูลในส่วนของผู้ส่งสาร/ผู้เข้ารหัสสาร ได้แก่ ข้อคำถามปลายเปิดอย่างมีโครงสร้าง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ที่ครบถ้วนตามกรอบการวิจัยที่ได้กำหนด และกำกับการสัมภาษณ์ให้อยู่ในประเด็นการวิจัย, อุปกรณ์บันทึกเสียง, กล้องถ่ายภาพ, สมุดบันทึก, ปากกา, ดินสอ

การวิเคราะห์และสรุปผลข้อมูล

ขั้นตอนที่ 1 ทำบันทึกข้อมูลที่ได้จากกลุ่มตัวอย่าง โดยข้อมูลที่ได้จากเครื่องมือข้างต้น จะถูกสะสม จนได้ข้อมูลที่มีความครบถ้วน ชัดเจน รอบด้าน และเพียงพอที่จะนำมาวิเคราะห์เชิงบรรยายตามขั้นตอนต่อไป

ขั้นตอนที่ 2 นำข้อมูลที่ทำบันทึกได้เหล่านั้นมาวิเคราะห์ตามเกณฑ์ที่กำหนด โดยในขั้นตอนของการวิเคราะห์นั้นถือเป็นขั้นตอนตรวจเช็คความเพียงพอของข้อมูล และเป็นการพิสูจน์ซ้ำในเรื่องความถูกต้องเพียงตรง และความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยในเวลาเดียวกัน

โดยข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์นั้น แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น

1. ข้อมูลประเภทเอกสาร ได้แก่ ภาพถ่ายท่องเที่ยว นั้น ใช้การวิเคราะห์ด้วยหลักวิชาการถ่ายภาพ ทฤษฎีสัญวิทยา แนวคิดมายาคติ แนวคิดเรื่องอำนาจ ความรู้ กับการสร้างความจริง ความหลง แนวคิดเรื่องภาพตัวแทน
2. ข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์จะลึกและการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมจากช่างภาพทั้ง 4 กลุ่มนั้น ใช้การวิเคราะห์ด้วยแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรม แนวคิดเรื่องฮาปิทัส แนวคิดเรื่องแวดวง แนวคิดเรื่องรสนิยมของปีแอร์ บูร์ดิเยอ

เกณฑ์การวิเคราะห์ข้อมูล

เกณฑ์การวิเคราะห์ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเกณฑ์ที่ผู้วิจัยกำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับปัญหานำวิจัยและวัตถุประสงค์ของการศึกษาซึ่งเกณฑ์ดังกล่าว ได้แก่ หลักเกณฑ์ “เรื่องของทุน” “การครอบงำเชิงอำนาจ” และ “การต่อสู้ ต่อบรองเชิงอำนาจ” ดังต่อไปนี้

1. เกณฑ์ในเรื่องของทุน จะวัดใน 4 มิติ คือ
 - 1.1 ทุนทางเศรษฐกิจ
 - 1.2 ทุนทางวัฒนธรรม
 - 1.2 ทุนทางสังคม
 - 1.3 ทุนทางสัญลักษณ์
2. เกณฑ์ในเรื่องของการสร้างความหมายผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง (Narration) ในภาพถ่ายท่องเที่ยว ของกลุ่มผู้ถ่ายภาพกลุ่มต่าง ๆ ซึ่งงานวิจัยชิ้นนี้จะพิจารณาใน 3 มิติ คือ

2.1 การจัดวางองค์ประกอบภาพ (Composition)

หลักการการจัดวางองค์ประกอบภาพดังกล่าว หมายถึง กระบวนการถ่ายทำภาพให้ได้เรื่องราว ได้อารมณ์ ให้ความรู้สึกและสื่อความหมายตามหลักการในเชิงศาสตร์และศิลป์ด้านการถ่ายภาพ เช่น หลักความสมดุล สัดส่วน ความกลมกลืนและความขัดแย้ง กฎ 3 ส่วน มุมกล้อง ระยะห่างของกล้องกับสิ่งที่ถ่าย การซ้ำ ความหลากหลาย การลดหลั่น เอกภาพ

2.2 การสร้างแก่นเรื่อง (Theme)

ในกรณีของภาพถ่าย หมายถึง ความหมายหลักที่ถูกนำเสนอออกมาผ่านทางภาพถ่ายท่องเที่ยว

2.3 สิ่งต่าง ๆ /วัตถุที่ปรากฏอยู่ในภาพ

ในกรณีของภาพถ่าย หมายถึง คน สัตว์ สิ่งของ วัตถุต่าง ๆ ตลอดจนบริบทพื้นที่ หรือบรรยากาศรอบตัวละคร (คน สัตว์ สิ่งของ วัตถุต่าง ๆ) ที่ปรากฏอยู่ในภาพถ่ายและมีความเกี่ยวข้องกับการเล่าเรื่อง/การสร้างแก่นเรื่อง

3. เกณฑ์ในเรื่องของการครอบงำ การต่อสู้ ต่อรองเชิงอำนาจ วัตถุประสงค์ (decode) ความหมาย ที่ถูกนำเสนอผ่านโครงสร้างการเล่าเรื่อง (Narration) ในภาพถ่ายท่องเที่ยว โดยขั้นตอนของการวิเคราะห์การต่อสู้ ต่อรองเชิงอำนาจนั้น จะเริ่มต้นด้วยวิธีการแลภาพถ่ายท่องเที่ยวของแต่ละกลุ่ม เพื่อสังเกตดูว่าปฏิกิริยาตลอดจนการแสดงออกทางความคิดเห็น ทักษะคติ ข้อโต้แย้งต่าง ๆ ภายหลังจากที่ได้เห็นภาพเหล่านั้น

หลังจากนั้นผู้วิจัยจะเริ่มทำการสัมภาษณ์เจาะลึก พูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น เพื่อที่จะค้นหารูปแบบของการต่อสู้ ต่อรองเชิงความหมาย (struggle of meaning) ของผู้ถ่ายภาพในแง่มุมต่าง ๆ ผ่านการเล่าเรื่องของภาพถ่ายท่องเที่ยวที่ถูกประกอบสร้างขึ้นผู้ถ่ายภาพกลุ่มต่าง ๆ

ภาพที่ 3.1

กรอบการวิเคราะห์เรื่องการเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว:

การครอบงำและการต่อรองทางวัฒนธรรม

